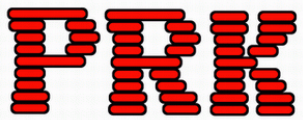

Radioamatöörikurssi 2012

Sähkömagneettinen säteily,
Aallot, spektri ja modulaatiot

Ti 6.11.2012

Johannes, OH7EAL

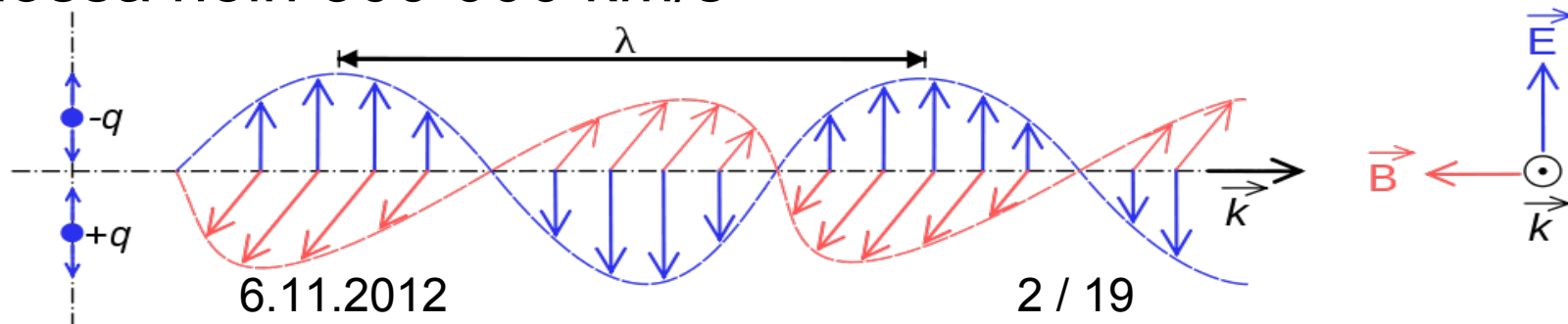
Sähkömagneettinen säteily

Radioaallot ovat sähkömagneettista säteilyä.

Liikkuvat varaukset synnyttävät sähkömagneettista säteilyä, esimerkiksi radioantennissa sähkövirran liikuttamat elektronit. (myös lämpöliike liikuttaa varauksia → sm. Säteilyä infrapuna-alueella)

Smg-säteily on poikittaista aaltoliikettä, aallon muodostavat kulkusuuntaan ja toisiinsa nähden poikittaiset sähkö- ja magneettikentät (kapulaa..)

Nopeus tyhjiössä noin 300 000 km/s

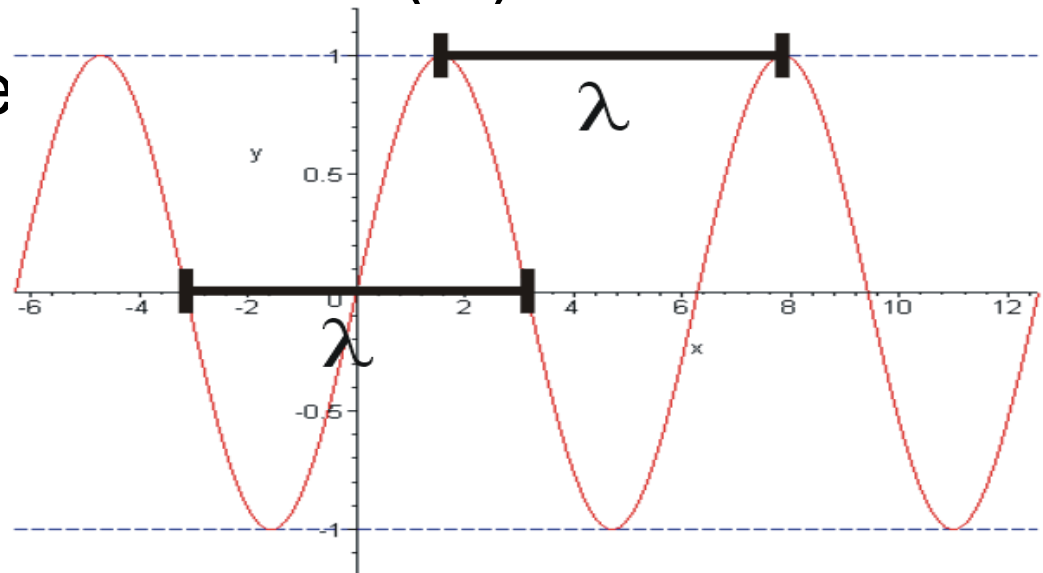
Aallonpituus

Aallonpituus on säteilyn kahden peräkkäisen aallon välinen etäisyys

(jaksollisen signaalin jakson pituus (esim huipusta huippuun))

Symboli lambda ja mittayksikkö metri (m)

Tarvittavien radioantennien aallonpituudesta

Taajuus

Taajuus kertoo kuinka monta kokonaista aaltoa säteilyssä on sekuntia kohti.

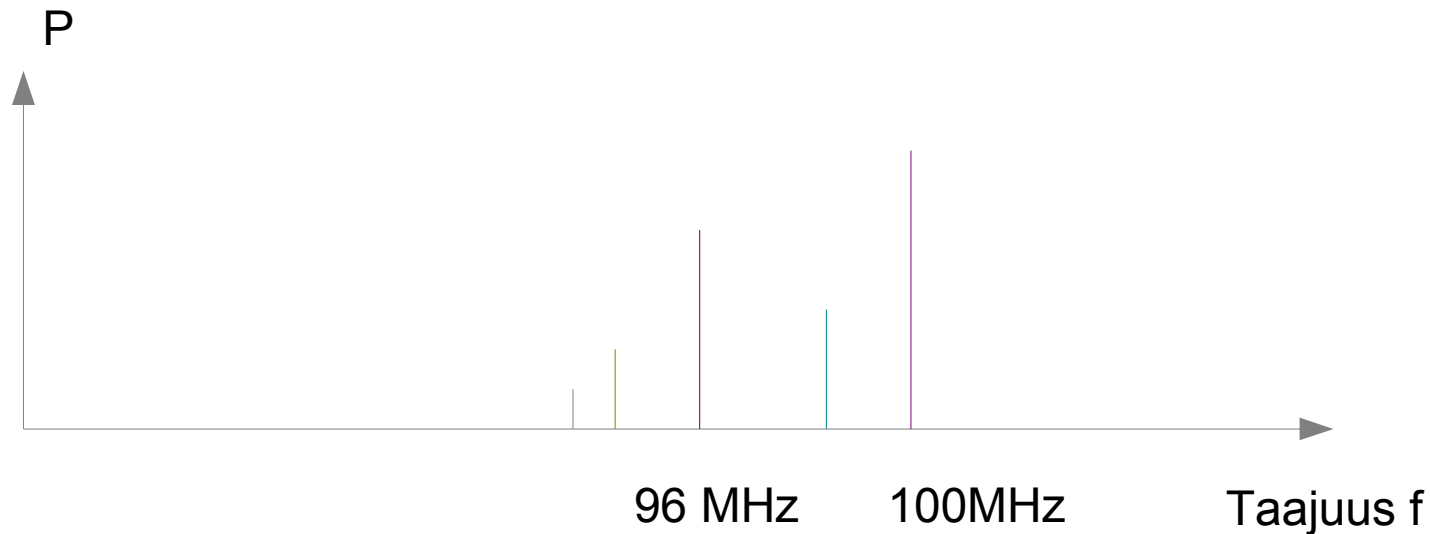
Symboli f ja yksikkö hertsi (Hz)

1 Hz:n säteily “sykkii” siis yhden aallon/jakson sekunnissa, 1 Mhz:n säteily sykkii sekunnin aikana miljoona kertaa.

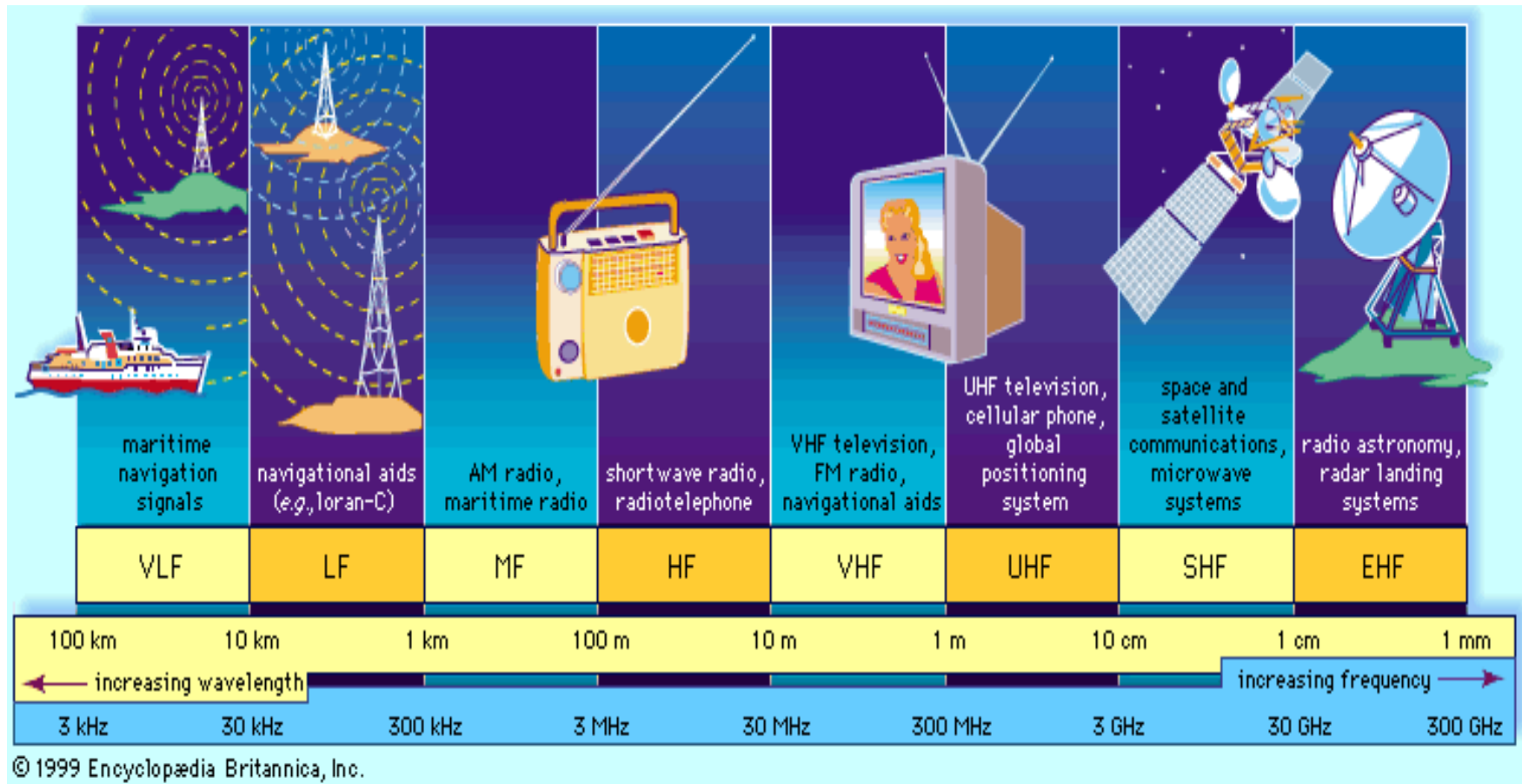
$\lambda = 300/f$ -sääntö

Spektri

Eritaajuuksiset aallot/radiosignaalit voidaan esittää näppärästi taajuuksien mukaan jaoteltuna spektrinä. (taajuustasossa)

Radiospektristä

Modulaatio, ja miksi?

Modulaatiossa matalataajuisella hyötysignaalia (kuten puhe tai data) ohjataan korkeataajuisesta radiosignaalia. Lopputuloksena syntynyt suurtaajuinen moduloitu signaali lähetetään eetteriin.

Pieni modulaatioesimerkki

Matti haluaa radioyhteyden naapurikylään ja alkaa haastamaan mikrofoniiin. Jos Matti lähettäisi pelkän äänisignaalin antennista naapuriin, olisi lähetystaajuus äänisignaalin taajuus eli noin 3kHz. → aallonpituus = $300/0.003 \text{ MHz} = 100 \text{ km}$. Puolen aallon korkuisella antennillakin Mattin pitäisi rakentaa lähes 45 km korkea antenni → ei järkevää eikä mahdollista

Jos äänisignaali olisi korkeampitaajuinen, selvittäisiin pienemmällä antennilla

→ siirretään äänisignaali moduloimalla korkeammalle taajuudelle, esimerkiksi 100MHz:iin.

→ nyt signaalin aallonpituus on enää $300/100 = 3 \text{ metriä}$. Eli tarvittava antenni on helppo rakentaa.

Modulaatio paremmin

- Moduloinnilla matalataajuinen signaali saadaan koodattua korkeataajuiseen radiosignaaliin
  - 3 kHz:n äänisignaalin aallonpituus 100 km,
  - 100MHz:n radiosignaalin aallonpituus 3 m
  - antennin koko saadaan realistisiin mittoihin
- Modulointi mahdollistaa myös usean samankaltaisen lähetteen lähettämisen samanaikaisesti (esim. Perinteiset fm-kanavat)

Modulaation termejä

Moduloiva signaali = matalataajuinen piensignaali, jota halutaan siirtää. Mikrofonilla äänitettävä puhe ja data ovat tällaisia signaaleja

Kantoaalto = radiotaajuinen (korkeataajuinen) signaali, johon piensignaalin informaatio koodataan. Yleensä oskillaattorilla tuotettu sinisignaali.

Kantoaaltotaajuus = kantoaallon taajuus

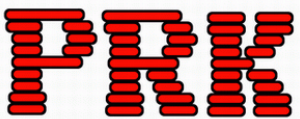
Demodulointi

Demodulaattorilla eli ilmaisimella saadaan erotettua alkuperäinen viesti moduloidusta radiosignaalista. (moduloinnin käänteinen toimenpide)

Yleisiä demodulaattoreita:

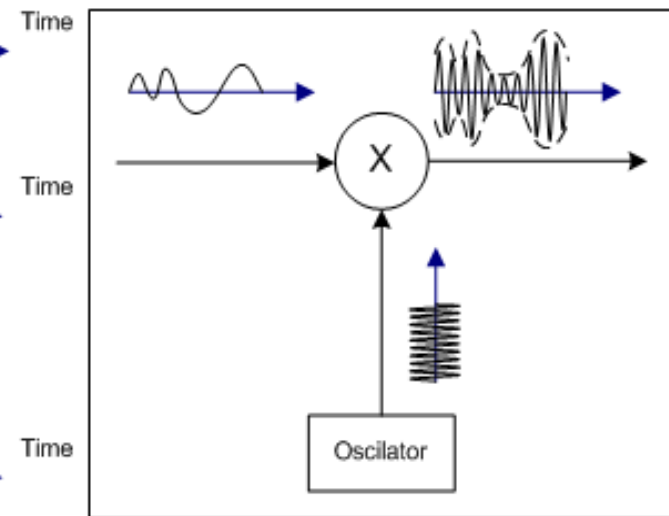
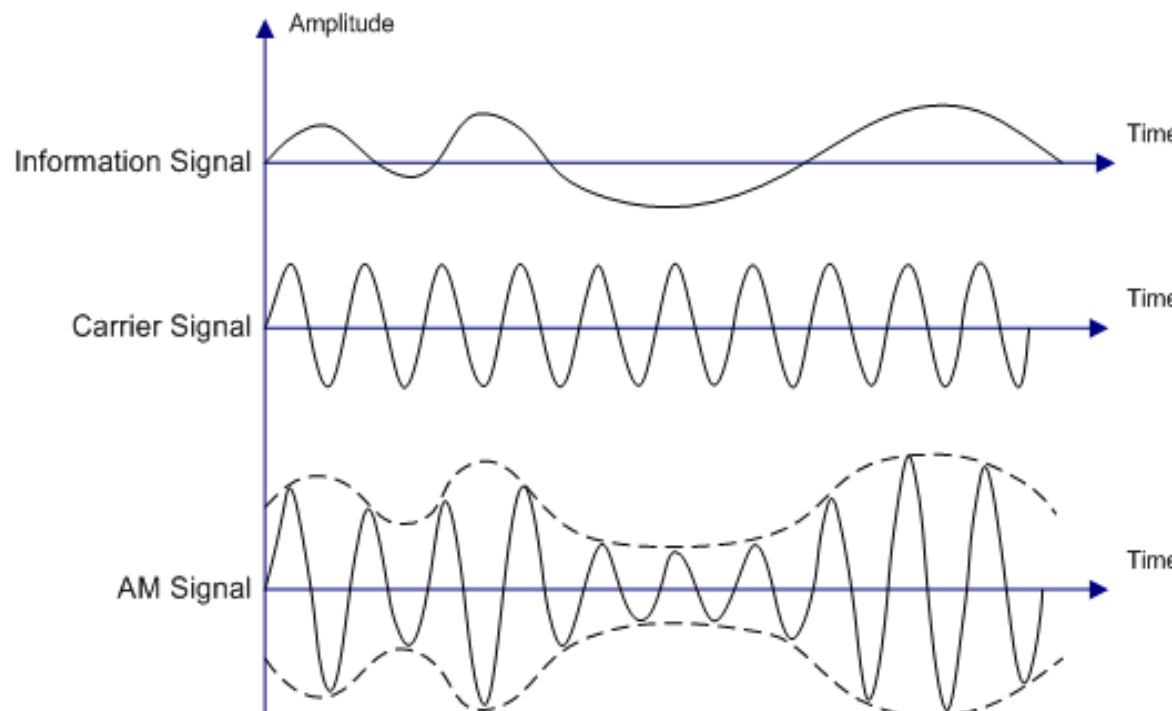
- verhokäyräilmaisimien eli diodi-ilmaisimien (AM)
- tuloilmaisimien (AM ja SSB)
- taajuusdiskriminaattori (FM)
- PLL eli vaihelukittu silmukka (FM)
- I/Q-ilmaisimien

Modeemi = modulaattori + demodulaattori

AM- eli amplitudimodulaatio (A3E)

Amplitudimodulaatiossa moduloivalla signaalilla muutetaan korkeataajuisen kantoaallon amplitudia eli voimakkuutta

AM modulaatio taajuustasossa

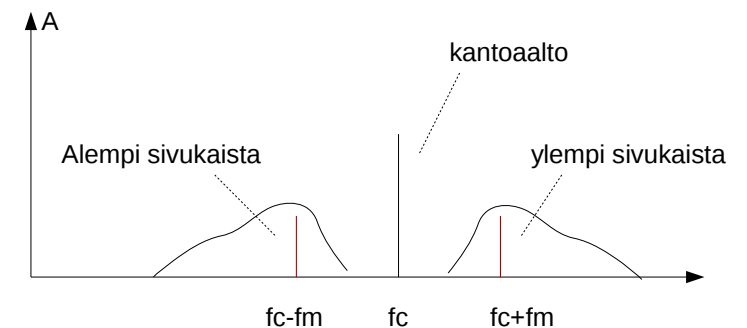
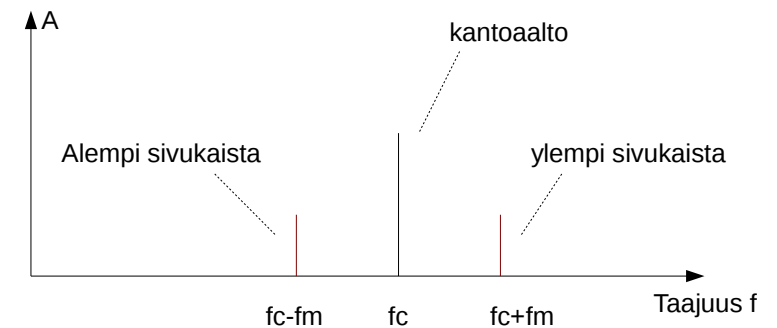
Taajuustasossa syntyvät kanta-aallon ja moduloitavan signaalin erotus- ja summataajuudet → kaksi sivukaistaa

Molemmat sivukaistat sisältävät alkuperäisen signaalin informaation, alempi sivukaista on ylemmän peilikuva

Puheradiossa moduloitavan signaalin kaista on yleensä 300 – 3400 Hz

->yhden sivukaistan leveys 3 kHz

->koko lähetteen kaistanleveys $3+3 = 6$ kHz

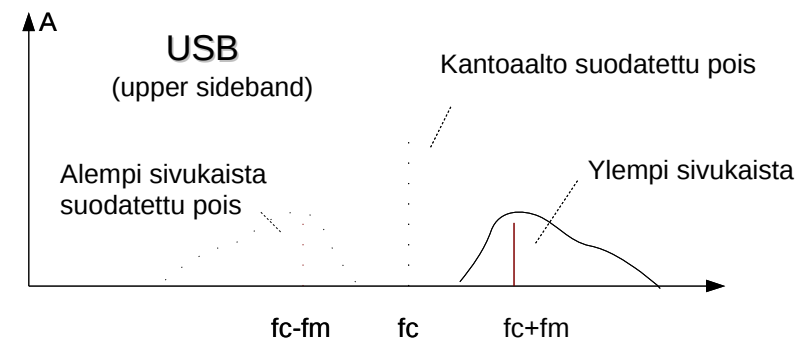
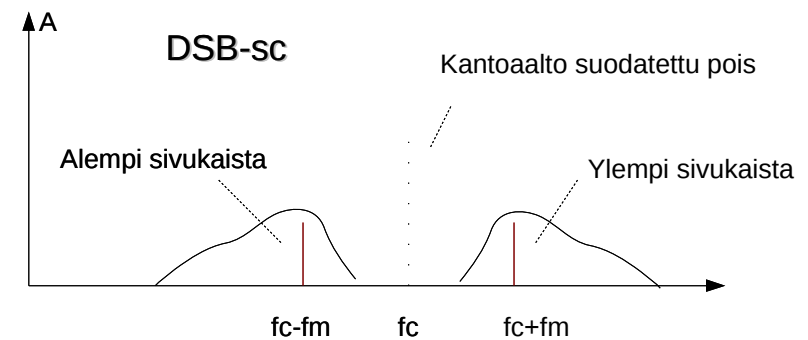
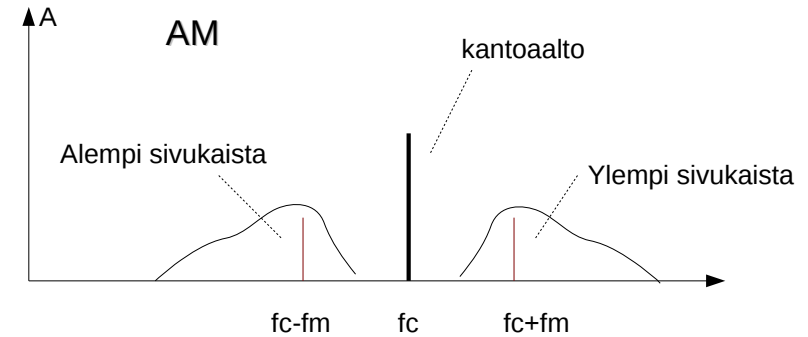

DSB-sc – lähete

(double sideband suppressed carrier)

AM – modulaatiossa jäljelle jäänyt kantaalto ei sisällä informaatiota
→ vaimennetaan se pois ennen lähettämistä, jottei tehoa kulu hukkaan

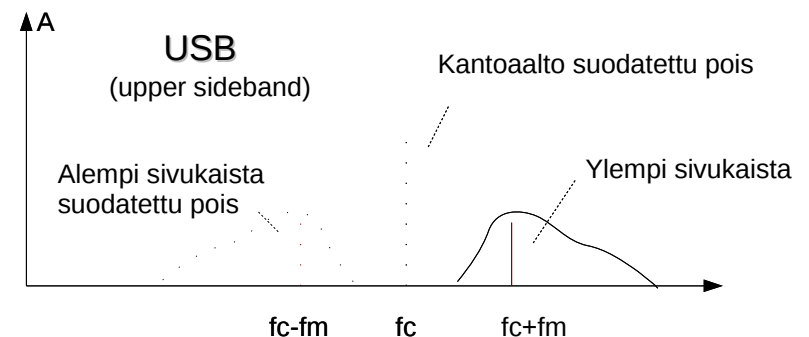
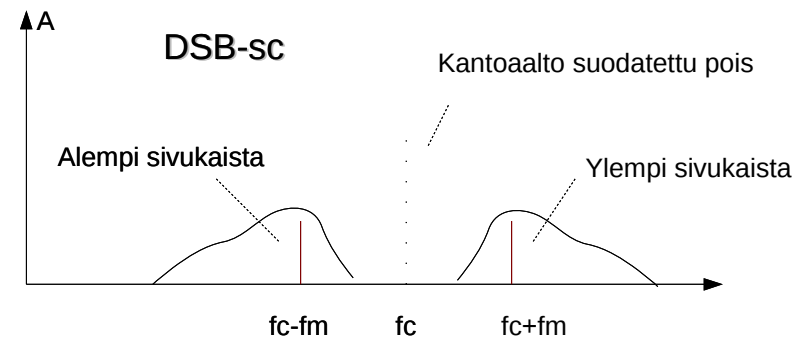
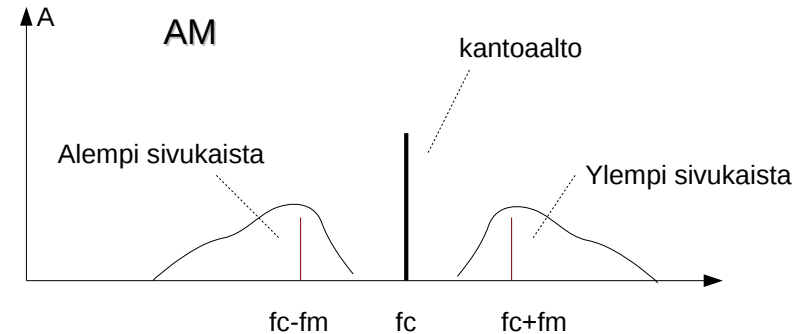
Koska kantaaltoa ei lähetetä, vastaanottimessa pitää olla apuoskillaattori, joka tuottaa kantaallon uudestaan demodulaatiota varten

SSB -lähete (J3E)

SSB -eli *single side band* -läheteessä kanta-aallon lisäksi myös toinen sivukaista on vaimennettu

- yleisin radioamatöörien käyttämä modulaatiotapa puheyhteyksille
- vie vain vähän kaistaa eikä lähetystehoja tuhjata kanta-aaltoon tai saman asian lähettämiseen kahteen kertaan
- USB -läheteessä lähetetään ylempi sivukaista, LSB:ssä alempi
- alle 10 MHz:n taajuuksilla pääsääntöisesti LSB, ylempillä USB
- demodulaatio tapahtuu tuloilmaisimella

FM- eli taajuusmodulaatio (F3E)

Taajuusmodulaatiossa lähettimen kantoaallon taajuutta poikkeutetaan moduloitavalla signaalilla. Kantoaallon amplitudia pidetään vakiona

- parempi häiriösieto kuin AM-lähetteillä, sillä informaatio on koodattu pieninä taajuusmuutoksina eikä suoraan signaalin voimakkuutena
- demodulointi tapahtuu taajuusdiskriminaattorilla tai vaihelukitulla silmukalla (PLL)

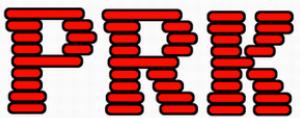
Muita yleisiä modulaatioita

CW – eli sähkötys (A1A), lähetettä katkotaan morsetuksen tahtiin

PM – vaihemodulaatio, kantoaallon vaihetta ohjataan moduloivalla signaalilla. Yleensä käytetty PSK-eli phase shift keying modulaatiota

RTTY – radioteletype, kahta lähekkäistä kantoaaltoa käyttävä digitaaliyhteys

SSTV – slow scan tv, radoamatöörin still-kuvien siirtoon tarkoittama faksinkaltainen modulaatio

Desibeli

Desibeli on tehon mitta, joka käyttää logaritmista asteikkoa

- Radiotekniikassa tehot ovat yleensä hyvin suuria tai pieniä. Ääripäitten luvut voidaan ilmaista helposti hahmotettavina luonnollisen oloisina numeroina.

Käytännöllisyyden vuoksi radioaaltoihin liittyvissä laskuissa käytetään desibeilejä

Desibeleistä

Desibeli vertaa tehoa aina johonkin ennalta sovittuun tehotasoon, kuten milliwattiin.

-dBm = teho verrattu yhteen milliwattiin

-dBW = teho verrattu yhteen wattiin (1000mW)

(Loput desibeleistä Lassen kalvoissa)